

С.А. Глухова, О.І. Шиндер, С.М. Михайлик, Л.І. Ємець

Сирецький дендрологічний парк загальнодержавного значення
вул. Тираспільська, 43, м. Київ, 01014 Україна
e-mail: syrets.dendropark@gmail.com

<https://doi.org/10.53904/1682-2374/2019-21/64>

ЗЛАКИ І ЗЛАКОПОДІБНІ ТРАВИ В КОЛЕКЦІЇ СИРЕЦЬКОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ (М. КИЇВ)

Сирецький дендрологічний парк, озеленення, злаки, осоки

ЗЛАКИ І ЗЛАКОПОДІБНІ ТРАВИ В КОЛЕКЦІЇ СИРЕЦЬКОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ (М. КИЇВ). С.А. Глухова, О.І. Шиндер, С.М. Михайлик, Л.І. Ємець. – Представлено таксономічний склад злаків і злакоподібних трав у колекції Сирецького дендропарку. Наведено приклади використання цих рослин в озелененні. Відмічено перспективи подальшої інтродукції злаків.

ЗЛАКИ И ЗЛАКОПОДОБНЫЕ ТРАВЫ В КОЛЛЕКЦИИ СЫРЕЦКОГО ДЕНДРОПАРКА ОБЩЕГОСУДАРСТВЕННОГО ЗНАЧЕНИЯ (Г. КИЕВ). С.А. Глухова, А.И. Шиндер, С.М. Михайлик, Л.И. Емец. – Представлен перечень злаков и злакоподобных трав в коллекции Сырецкого дендропарка. Приведены примеры использования этих растений в озеленении. Отмечены перспективы дальнейшей интродукции злаков.

CEREALS AND GRASS-LIKE HERBS IN THE COLLECTION OF THE SYRETS ARBORETUM OF THE GENERAL SIGNIFICANCE (KYIV). S.A. Glukhova, O.I. Shynder, S.M. Mykhalyk, L.I. Yemets. – Taxonomic composition of cereals and grass-like herbs in the collection of Syrets Arboretum is presented. Examples of using these plants in landscaping are given. Prospects for further introduction of cereals are noted.

Довгий час злаки зустрічалися в садах і парках тільки у вигляді газонів, але із середини 20 ст. завдяки діяльності німецького садівника К. Форстера ці рослини набули значної популярності, стали модним елементом сучасного садово-паркового дизайну і зайняли достойне місце у багатьох садах (Декоративные злаки, 2010). Злаки належать до родини Poaceae і відзначаються значним природним різноманіттям таксонів і життєвих форм, а в умовах культури це різноманіття було значно розширене великою кількістю різноманітних варіацій і культиварів, зокрема, варієгатних. Крім того, багато злаків є вічнозеленими рослинами. Близькими за габітусом до злаків є деякі таксономічні групи рослин, насамперед – осоки (родина Cyperaceae, рід *Carex*) та, меншою мірою, інші роди. У декоративному садівництві такі рослини часто розглядаються як злакоподібні трави, вони теж вирізняються достатньо великим асортиментом і доповнюють можливості використання злаків у садах (Глухова, Шиндер, Михайлик, 2016; Глухова та ін., 2016).

В Україні розвиток садово-паркового будівництва переважно наслідує тенденції країн Західної Європи. Злаки та осоки почали активно використовуватися у вітчизняному озелененні, як повноцінні елементи декоративних композицій (а не тільки при формуванні газонів) порівняно недавно, а дослідження у цьому напрямі донедавна взагалі були практично відсутні (Ковалевський, Соловей, 2014). Переважаюча більшість культиварів злакових рослин, які зустрічаються у вітчизняних садах і парках, інтродуковані саме із садів і розсадників західних країн.

Таким чином, на сучасному етапі розвитку принципів озеленення у вітчизняних установах злаки і злакоподібні трави є постійним і невід'ємним елементом садових ландшафтів. Ці рослини є головним елементом класичних газонів, а також використовуються у декоративних композиціях ландшафтного типу, національних садах та інших типах квітників і садових композицій. Більша частина злаків і подібних до них трав інших родин є дерновинними багаторічниками, але серед них представлені й інші життєві форми. Сучасний асортимент злаків дозволяє задовольнити будь-які дизайнерські вимоги і серед них є багато перспективних таксонів та їх культиварів.

У Сирецькому дендрологічному парку загальнодержавного значення (м. Київ) проводяться роботи з інтродукції квіткових і декоративно-листяних рослин та підбору найбільш перспективних із них з подальшим використанням у створенні сучасних декоративних композицій у паркових ландшафтах. Злаки і злакоподібні трави займають помітне місце у колекції, а деякі з них успішно використовуються в композиціях дендропарку уже багато років. На сьогоднішній день у Сирецькому дендропарку інтродуковано 23 колекційні одиниці багаторічних злаків, у т.ч. 17 видів і 7 культиварів, 7 видів осок і 1 ситник (таблиця).

Багаторічні злаки і злакоподібні трави, інтродуковані у Сирецькому дендрологічному парку

Група	Вид, культивар
Злаки	<i>Arrhenatherum elatius</i> 'Variegatum', <i>Chasmanthium latifolium</i> (Michx.) H.O.Yates, <i>Ch. latifolium</i> 'Variegatum', <i>Cortaderia selloana</i> Asch. & Graebn., <i>Elymus arenarius</i> L., <i>Festuca gautieri</i> (Hack.) K. Richt., <i>F. glauca</i> Lam., <i>F. glauca</i> 'Elijah Blue', <i>F. pallens</i> Host, <i>Hakonechloa macra</i> Makino 'Aureola', <i>Imperata cylindrica</i> (L.) P. Beauv. 'Red Baron', <i>Melica altissima</i> L., <i>Miscanthus</i> × <i>giganteus</i> J.M. Greef, Deuter ex Hodk., Renvoize, <i>M. sinensis</i> Andersson, <i>M. sinensis</i> 'Gold Bar', <i>M. sinensis</i> 'Zebrinus', <i>Molinia caerulea</i> (L.) Moench 'Variegata', <i>Pennisetum alopecuroides</i> (L.) Spreng. 'Hameln', <i>P. americanum</i> (L.) Leeke 'Purple Majesty', <i>P. orientale</i> Rich., <i>Phragmites australis</i> 'Variegatus', <i>Pleiblastus variegatus</i> Makino
Осоки	<i>Carex berggrenii</i> Petrie, <i>C. brevicollis</i> DC., <i>C. buchananii</i> Berggr., <i>C. comans</i> Berggr., <i>C. humilis</i> Leyss., <i>C. morrowii</i> Boott 'Variegata', <i>C. oshimensis</i> Nakai 'Evergold'
Ситник	<i>Juncus inflexus</i> L.

У Сирецькому дендропарку декоративні злаки і злакоподібні трави використовуються у композиціях багаторічних декоративних рослин як одиничні посадки-акценти та в якості компоненту газонного покриття. Декоративні злаки і злакоподібні трави є переважно інтродуцентами, а крім того, природним елементом паркових культурфітоценозів є кілька місцевих видів злаків і осок. Наприклад, в умовах найбільшого затінення у паркових деревостанах, яке характерне для природних грабових лісів, може зростати лише невелика кількість декоративних рослин. В таких умовах піднаметовий простір значно поліпшують поодинокі куртини аборигенних злаків: *Brachypodium sylvaticum* (Huds.) P. Beauv., *Carex sylvatica* Huds., *Festuca gigantea* (L.) Vill., *Milium effusum* L. та великі зелені килими *Carex pilosa* Scop. При формуванні газонів значна роль належить аборигенним низькорослим видам: *Carex hirta* L., *Festuca pratensis* Huds., *Poa* spp. та ін. Фоновий травостій у парку подекуди формують середньорослі злаки: *Arrhenatherum elatius* (L.) J.Presl & C.Presl, *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub, *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth, *Festuca arundinacea* Schreb.

Інтродуковані види та культивари злаків і близьких до них трав вирізняються значно більшим різноманіттям форм, а відповідно і декоративністю, та часто мають екзотичний вигляд. Тому, переважно саме інтродуковані злаки використовуються як вагомий елемент у декоративних композиціях паркових ландшафтів – композиціях багаторічників та регулярних квітниках. В таких посадках, насамперед, використовуються окремі купини і куртини низько- і середньорослих декоративних злакових рослин та їх групи.

Таксони природного походження вирізняються переважно одноколірним забарвленням вегетативних органів. Серед злаків та осок представлені найрізноманітніші відтінки зеленого кольору. Ефектними є сизо-забарвлені рослини, наприклад: *Elymus arenarius*, *Festuca glauca* і *F. pallens*, причому, у деяких культиварів інтенсивність сизого забарвлення значно підсилена, як у *F. glauca* 'Elijah Blue'. Останніми роками популярністю користуються багаторічники із незвичайним забарвленням листової пластинки, зокрема, варієгатні і культивари із антоціановими і золотистими листками: *Arrhenatherum elatius* 'Variegatum', *Carex morrowii* 'Variegata', *C. oshimensis* 'Evergold', *Chasmanthium latifolium* 'Variegatum', *Hakonechloa macra* 'Aureola', *Molinia caerulea* 'Variegata' тощо. Класичною варієгатною культурою є *Phalaris arundinacea* L. 'Picta', який здавна відомий по всій Укра-

їні. Екзотичний вигляд має культивар *Miscanthus sinensis 'Zebrinus'* із рідкісним навіть серед культурних рослин смугастим забарвленням листків. Асортимент подібних культиварів значно розширює естетичну привабливість паркових композицій і надає їм контрасту (Глухова, Шиндер, Михайлик, 2016).

Деякі злаки вирізняються сильнорослістю і декоративними суцвіттями та можуть бути використані для створення моновидових куртин і акцентів. Одним із найвідоміших представників цієї групи є пампасна трава – *Cortaderia selloana*. У дендропарку насадження цього високорослого виду закладене обабіч дитячого майданчика і разом із великою куртиною *Petasites hybridus* (L.) G.Gaertn., B.Mey. & Scherb. надають цьому куточку дендропарку екзотичного вигляду. Ефективним у одиничних посадках є і високорослий *Miscanthus × giganteus*, середньорослий *Pennisetum americanum 'Purple Majesty'* та деякі інші злаки.

Чимало злаків і злакоподібних трав – вологолюбні рослини, що створює передумови для оформлення ними водойм та інших добре зволжених ділянок. У Сирецькому дендропарку наявні кілька невеликих водойм, які з успіхом прикрашають *Juncus inflexus*, *Phragmites australis 'Variegatus'* і види роду *Carex*. Натомість, деякі низкорослі посухостійкі злаки і злакоподібні трави є ефективними для озеленення скельних гірок, зокрема *Carex humilis*, види роду *Festuca*. Ще одним аспектом використання декоративних злаків у озелененні є оформлення літніх квітників. Перспективними для цього є однорічні види злаків, які мають найрізноманітніші розміри і зовнішній вигляд та вирізняються декоративними суцвіттями. З цієї групи у дендропарку використовуються різноманітні види родів *Panicum*, *Phalaris*, *Hordeum* та ін. Завдяки великому асортименту однорічних квіткових декоративних культур і їх поєднання із травами дає можливість щорічно створювати різноманітні нові яскраві композиції. В цілому, завдяки своєрідному зовнішньому вигляду і довгій вегетації багатьох видів, злаки та злакоподібні трави прикрашають дендропарк із ранньої весни до пізньої осені та, навіть, взимку.

Багато видів злаків походять із регіонів субтропічного клімату, а тому в умовах м. Києва є малостійкими внаслідок низької зимо- і морозостійкості. Серед рослин із цієї групи в Сирецькому дендропарку на випробуванні перебуває кілька видів бамбуків (підродина *Vambusoideae*), зокрема, *Pleioblastus variegatus*. Такі види можуть виявитися не придатними для використання в озелененні парку, але є цінними колекційними одиницями з наукової точки зору.

Враховуючи великий сучасний асортимент таксонів і культиварів декоративних злаків і злакоподібних трав, подальша інтродукційна робота з ними залишається актуальною. Найближчим часом планується розширити колекцію новими видами і культиварами родів *Panicum*, *Stipa* та ін., а також новими формами уже наявних у колекції видів, наприклад, *Melica altissima 'Purpurea'* тощо. В ході подальшої інтродукції планується розширити асортимент злаків у групах літників і вологолюбних рослин.

Отже, в Сирецькому дендрологічному парку злаки і злакоподібні трави є невід'ємним елементом культурфітоценозів і використовуються в декоративних композиціях багаторічників, одиничних посадках та при формуванні газонів. Досвід використання злаків свідчить, що вони є одними із найбільш перспективних груп декоративних рослин для подальшої інтродукції та випробування в озелененні.

Глухова С. А., Шиндер О. І., Михайлик С. М. Трав'янисті рослини в колекції Сирецького дендрологічного парку та їх використання в озелененні. *Науковий вісник НУБіПУ. Сер. Лісівництво та декоративне садівництво*. 2016. Вип. 255. С. 218–227.

Глухова С. А., Шиндер О. І., Ємець Л. І., Михайлик С. М. Каталог трав'янистих рослин Сирецького дендрологічного парку. Полтава : Полтавський літератор, 2016. 82 с.

Декоративные злаки / Сост. З. Новикова. Школа цветовода. Киев, 2010. № 3. 64 с.

Ковалевський С. Б., Соловей Д. С. Історія і використання злакових рослин в Україні та за кордоном. *Науковий вісник НУБіП. Сер. Лісівництво та декоративне садівництво*. 2014. Вип. 198 (1). С. 185–192.

Рекомендує до друку
Н.О. Гавриленко